

Gönülden Bilime

Ahmet İnam

Mühendise Etik

Mühendis, çağımız aydınları arasında kendine özgü özellikleriyle kültürümüzü etkileyen önemli bir insan. Mühendis, tasarlayan, uygulayan, düzelter, geliştiren, çalıştıran, verim ve kâr artıran, problem çözen özellikleriyle çağımıza tam oturuyor: Çağımız mühendisler çağı. Mühendis, mesleği gereği dünyaya sorun çözücü olarak bakıyor. Önünde ahlak sorunları var. Mühendis, bu sorunların biraz geç farkına varmış. Teknolojilerinin geldiği son noktalarda kendine "etik kodlar" arıyor.

Kodları saptayınca, sorunlarını çözeceğini düşünüyor. Etik sorunlarına, alışkanlığı gereği mühendisçe yanıt bulmaya çalışıyor. Elbette, etik sorunların, mühendisçe bakılıp, anlaşılabilir, belki de çözülebilecek özellikleri olabilir. Ama, mühendis bakışıyla anlaşılacak boyutlarının da olduğu unutulmamalıdır. (Bu söylediklerim, dar mühendis kafası taşıyan mühendis arkadaşlar içindir. Tuhaf olan şudur ki, bu arkadaşlar zaten bu söylediklerimi anlamayacaklar. Ufku geniş, kültürlü, dünyadaki yeri ve yaşamasının anlamı üstüne düşünmüş olanlarının ise belki de söyleyeceklerimi çok basit bulma olasılığı vardır. Bütün bu tuhaflığa karşı, belki de tuhaflığa bir çözüm olur umuduyla konuşmaya devam edeceğim!)

Ahlak, birtakım kurallardan mı oluşuyor? Diyelim ki öyle; kurallara uyunca ahlaklı mı oluyorum? O zaman **kurallar** ve kurallara **uyma** gibi iki temel ögesi oluyor bu anlamdaki ahlakın. Kurallardan başlayalım: Ahlak kuralları, ahlaktan beklediklerimizi, yaşayışımıza verdiğimiz anlamları, yaşam biçimimizi karşılayabilen kurallar mı? Kuralları değiştirebilme gücümüz var mı? Diyelim ki, belli bir mühendislik alanı içinde ahlak kurallarının (kodlarının!) saptanması ile uğraşıyoruz. Kuralların o alanın ahlakına uygun olup olmadığını nasıl anlayacağız? Yaşayışımız mı kurallara uyacak, yoksa kurallar mı yaşayışımıza? Kurallar hayatın üstünde midir? Kuralların kaynağı nedir? Gelenekler mi, din mi, toplum mu, akıl mı, bedensel yapımız mı? Ahlak kurallarına uymak mıdır ahlaklılık? Kurallara uyuyormuş gibi yaptığımda, ahlaklı mı olurum? Kurallara korkudan, çıkar amacıyla, ileride yapacağım sahtekârlıkları gerçekleştirmek için uyuyorsam, ahlaklı mıyım?

Mühendisin ahlak konularıyla ilgilenir oluşu, onun dönüşümünün işareti olabilir mi? Kendine çalışma alanının kodlarını bulma ödevi vermişken, ahlak sorunlarıyla karşılaşması, onu daha geniş ufuklu, sorunlara daha farklı bakabilen, alışılmış mühendis tipinin dışında biri olmaya götürür mü?

Mühendis, ahlakın yalnızca kodlarla çözülemeyeceğini anlayabilir mi acaba? Yoksa, ahlak kodlarının nasıl oluşturabileceği ile ilgili formüller geliştirip, kod yapımının akış diagramını çizip sorunu çözdüğünü mü iddia eder? Bu yüzyılın mühendisi geçen yüzyılın mühendisiyle aynı mı olacaktır? Mühendis nasıl dönüştürecek kendini? Dönüştürebilecek midir?

Ahlak, salt eylemlerimizin sonuçlarına bakarak, kurallara uygun olup olmadıkları açısından, anlaşılabilir, yaşanabilir mi? Ahlak, kim olduğumuzla da ilgili değil mi? "Ahlaklı" olan tek tek eylemlerim mi yoksa o eylemlerin "kaynağı" olan **eyleyen** kişi mi? Ahlak karakterine sahip, dürüst, cesur, adil, ölçülü, akli başında erdemli insanlar hangi kodlara uydukları için öyle oldular? Kodlara uyularak ahlaklı olunur mu? Kodlara uysun yeter, adamın kafasının

içindekilerden, ne idüğü belirsiz ahlak karakterinden (dürüstlük, sözünü tutma, yalan söylememe gibi özelliklerin oluşturduğu...), ben salt eylemlerine eylemlerinin sonuçlarına bakarım diyebilir misiniz? Bu insan neden kurallara uymaktadır? Kurallara uygun görünen eylemlerinin dayandığı **ilkeler** nelerdir?

Ahlak kodlarıyla ilgilenen, "etik kurullar" oluşturan mühendis, bir "sistem analiziyle" sorunu mühendisçe çözüp, mühendislikle ilgili sorunların mühendisçe çözümcüsü olarak kalacak mıdır? Yoksa, bu sorunlarla uğraşırken, "İnsan nedir?" "Nasıl olmalıdır?", "Yaşamaya değer bir dünyanın oluşması için ne yapmak gerekir?" gibi sorularla tarihe, toplumbilimlerine, sanata, edebiyata, felsefeye yönelerek, daha yetkin, ruhca daha zengin bir insan olmayı denemeye başlayacak mıdır?

Çağımız mühendisler çağı. Mühendis, mesleği gereği dünyaya sorun çözücü olarak bakıyor. Önünde ahlak sorunları var. Mühendis, bu sorunların biraz geç farkına varmış.